

De Sovjetunie en de koude oorlog

Editoriaal

Om u nog beter te dienen, beste lezer, verschijnt het Vlaams Marxistisch Tijdschrift vanaf nu vijf keer per jaar. U krijgt dus jaarlijks één nummer meer in uw bus en u betaalt uw abonnement meteen ook iets duurder. En zo hoort het ook dachten we : u levert een minimale inspanning opdat we uit de rode cijfers blijven en wij beloven u maximale inzet voor meer en betere bijdragen, om van dit VMT één van Vlaanderens meest volwassen tijdschriften te maken. Ons waardemerk, dat kent u onderhand wel en voor wie dit blad voor de eerste keer ter hand neemt herhalen we graag dat het VMT er — zeer bescheiden — is om wat voor boerenbedrog ook uit de wereld te helpen. Zo mogelijk op marxistische wijze, waar het kan uiterst kritisch en zonder onderscheid des persoons, of er nu ter rechter- of ter linkerzijde zomaar wat uit de nek wordt gekletst. De wereld is vandaag verwarrend veel mystifikaties rijk en het VMT wil daar wat aan doen.

Dit editoriaal werd mij opgedragen en ik heb het met heel veel dank aanvaard. Waarom? Omdat deze wereld vandaag verdraaid vies in mekaar steekt, ik er beroepshalve wekelijks iets over pleeg en mij dat beklemt. Het beklemt mij om de stoppen die manifest zijn doorgeslagen binnen Amerikaanse militaire milieus, om de laster die dagelijks over de vredesbeweging wordt uitgegoten, om de nonsens die onophoudelijk lijkt te stromen ook binnen bepaalde linkse kringen. Des te surrealistischer vormen de wapenwedloop aanneemt, des te gemakkelijker blijkbaar ankeren zich irrationele en a-historische denkschema's in de geesten van sommige van mijn konfraters. En bijgevolg van een goed deel van de publieke opinie. Al zijn er ook andere tekenen, dat een steeds breder bevolkingsdeel negatief staat tegenover de verdergaande atombewapening, immuun lijkt voor de rechtse onheilsprofeten, extra gevoelig wordt voor het feit dat Reagan — boven onze hoofden — met de "Rus" een robbertje uitvecht, waar niemand om gevraagd heeft en waar ook geen direkte aanleiding toe bestond. Godbetert dan dat een zekere linkerzijde zich verder leent tot het verlengen van het voortbestaan van de gevaarlijke en wijdverbreide mythe van de Rus als nog rabiater oorlogstoker dan de Amerikaan. Dit edito is aan deze mystifikatie gewijd.

Strategische balans

Het staat immers fraai dat de vredesbeweging haar pijlen gelijkmatig richt én naar de Verenigde Staten én naar de Sovjetunie. En vanuit een **Europees belang** geredeneerd kunnen we daar zelfs goeddeels in komen. Ook de Sovjetunie is immers een supermacht die in een strategische rivaliteit verwickeld is met de Verenigde Staten en als dusdanig ook puur strategische berekeningen inkalkuleert in haar politiek. Afghanistan was daar een schoolvoorbeeld van : toen de Verenigde Staten in het najaar van '79 negatief reageerde op de onderhandelingswil van de Russen over de middellange afstandsraketten, de niet-ratifikatie van het SALT-II verdrag aankondigde en China militair ging aanhalen, was het lot van Afghanistan bezegeld. Bovendien heeft West-Europa op zijn minst nog twee specifieke redenen om een autonome koers te varen. Een. Staàn op haar grondgebied nukleaire tuigen waar zij maar een zeer geringe zeggenschap over heeft en zijn op datzelfde grondgebied Russische nukleaire projektielen gericht die al even vernietigend zijn als de Amerikaanse. Vandaar dat de eis van de anti-rakettenbetogers van 25 oktober jl. zeer terecht en juist was : én de Cruise én de SS-20, naast alle andere eurostrategische wapens, moeten van het Europese territorium verdwijnen. Twee. Hebben én West-Europa én Oost-Europa (min de Sovjetunie dan wel) politiek behoorlijk veel belang bij een lossere band met grote broer, ook vanuit het oogpunt van een autentiek-socialistische toekomst, zowel in Oost als in West. Het moet immers ook duidelijk zijn dat West-Europa finaal geen totale veiligheid kan halen bij een regime dat ondemokratisch funktioneert, geen openbare meningsvorming toelaat en daardoor ruimte schept voor een zekere militarisering van het politieke denken. Omgekeerd geldt natuurlijk hetzelfde : zolang de arbeidersbeweging in het Westen geen komaf maakt met de wapenmakers, zolang komen de Amerikanen hier leuren met hun militaire "bocht". En blijven wij vastgehaakt aan onze satellietstatus.

Waarover gaat het dan wel, zal de lezer opmerken ? Op welke mystifikatie werd hierboven gezinspeeld ? Wie misleidt hier wie ? Welaan, precies daarom werd zojuist het kader uitgespeld, de inzet van het spel : in de jaren tachtig voert Europa voor haar veiligheid een gevecht op leven en dood, omdat dit kontinent stikt van de kernwapens. Nergens ter wereld staat zoveel nukleair tuig opgesteld en dus, zegt de stem van de rede, is er dringend behoefte aan een politiek die dat nukleair surplus afbouwt. Elk weldenkend mens is het daar over eens en toch komt er van die politiek niets in huis. Integendeel zelfs. De Amerikanen laten nieuwe wapens aanrukken, lappen de ontwapeningsakkoorden aan hun laars en leggen het er op aan een klimaat te kreëren waarbij het voor de gewone burger onmogelijk wordt om de **strategische gang van zaken** van deze wereld nog korrekkt in het vizier te krijgen ; men produceert rapporten die

moeiteloos frontnieuws worden zonder dat iemand zich verwaardigt er de gegrondheid van te controleren (wapenboekje van het Pentagon); men houdt hardnekkig vast aan vertekende voorstellingen van het globale strategisch evenwicht tussen Oost en West (verzwijgen van de Poseidon-raketten, 'zuiveren' van de statistieken van de Franse kernmacht); men signaleert Russen in de meest onmogelijke regio's om de lezer de wereldwijde 'agressie' van Moskou op te lepelen.

Kil om het hart wordt het je daarbij als men ziet met welke verbazende evidentie dit spel door de internationale pers gespeeld wordt. Tien jaar terug begroette dezelfde pers de aankomende detente met applaus en verwees zij de vele kwalen van de vroegere koude-oorlogspolitiek naar een ver verleden. Vandaag neemt men het bestaan van een nieuwe Koude Oorlog **zonder meer** aan en 'redeneert' men lustig verder langs de lijnen van het Amerikaanse konfrontatiedenken; omdat de Reagan-administratie primair haar politiek op de Sovjetunie afstemt, dienen alle relaties in een Oost-West tegenstelling geplaatst en omzeilt men de Noord-Zuid tegenstelling op wraakroepende, zij het voor de Amerikanen welbewuste wijze. Niemand die zich afvraagt, **vanwaar** dit nieuwe koude-oorlogsgedanken, dertig jaar na de eerste versie? Niemand die er nota van neemt dat deze wereld een nieuwe koude-oorlogsgolf niet meer zal verdragen. Niemand die wil weten dat ons nu een 'warme' oorlog zal worden opgediend.

Dit is een en al doemdenken dat dit VMT ons hier opdicht, hoor ik het al razen. We menen van niet, beste lezer. Dit is nuchtere analyse. De Amerikaanse waanzin is immers te willen deze Koude Oorlog nog eens overte doen, nog eens — zoals in het verleden — **politiek** tot op de rand van de oorlog te gaan. En dat kan in de wereld van vandaag niet, niet alleen omdat de nucleaire bewapening — strategisch en tactisch — zulke enorme afmetingen heeft aangenomen, maar vooral omdat de **strategische balans** tussen Oost en West niet meer is wat zij eens was. En daar komen we bij de kern van de zaak. Het maoïstische gedaas over de militaire macht van de Sovjetunie vloeit voort uit de vaststelling dat de Sovjetunie inderdaad sinds het begin van de jaren zestig — sedert de Cuba-krisis — serieuze inspanningen heeft gedaan om de kloof met de Verenigde Staten op het gebied van de strategische bewapening te overbruggen. **Deels** is Moskou daarin geslaagd. Polemologen spreken daarom van het ontstaan van een bepaalde **pariteit** tussen beide supermachten. En die pariteit die 'is in die nieuwe koude-oorlogsgolf een primordiaal gegeven. Immers, kenmerkend voor de Koude Oorlog-versie van de jaren vijftig was, dat die pariteit grotendeels ontbrak, dat bijgevolg de nucleaire afdreiging van de Sovjetunie door de Verenigde Staten geen fictie was en vooral dat door de Amerikaanse strategische overmacht ter zee en in de lucht Washington in de Derde Wereld de plak kon zwaaien, al of niet in de vorm van regelrechte interventie. Aan die situatie is in de loop

van de jaren zeventig een einde gekomen. In het voorbije decennium hebben een hele reeks landen **op eigen kracht** het imperialisme buiten de deur gewerkt en de afbouw aangevat van de vroegere overheersingsstructuren. We vernoemen: Vietnam, Ethiopië, Angola, Mozambique, Guinée-Bissau, Afghanistan, Iran, Nicaragua, Zimbabwe, Grenada, etc. In geen enkele van die gevallen is de Verenigde Staten er in geslaagd haar belangen echt te vrijwaren en in niet weinig gevallen hebben vernoemde landen **nadien** kunnen rekenen op de steun — ook **militair** — van de Sovjetunie en andere socialistische landen om ofwel de kontra-revolutie te keren (Angola), ofwel de elementaire en alimentaire noden te lenigen (het spreekt vanzelf dat Afghanistan hierbij een geval apart vormt, het wrede slachtoffer van een strategische berekening).

In deze geldt m.i. een zeer realpolitiek standpunt. Hoe je ook het regime karakteriseert in de Sovjetunie — en voorwaar het is de karikatuur zelve van een autiek socialisme — de steun aan de 'revolutionaire' regimes in de Derde Wereld is reëel en strekt de Sovjetunie dikwijls niet tot materieel voordeel. Met enige reden kan men zelfs beweren — zoals Fred Hallyday (New Left Review) dat recentelijk nog heeft gedaan — dat zonder die 'socialistische hulp' noch Angola, noch Ethiopië, noch Viëtnam vandaag (nog zouden) bestaan. Die hulp is met andere woorden van vitaal belang gebleken bij het consolideren van het revolutionaire proces. Tegelijk moet men echter opmerken dat de Sovjetunie zich hierdoor ondubbelzinnige strategische winst verschaft in de rivaliteit met de Verenigde Staten, in de zin dat die landen niet langer kunnen functioneren in een aantal Amerikaanse strategische oriëntaties. Moskou doorkruist m.a.w. vooral de laatste vijftien jaar de strategische plannen van het Pentagon en hij heeft dat gekund door beter en vooral sneller, in de lucht en over zee, nieuwe progressieve regimes een helpende hand te reiken. Hallyday gaat in dat verband zelf zo ver van socialistische macht in de Derde Wereld een fictie te noemen, zonder een aan de Amerikanen gelijkwaardige lucht- en zeemacht, van de kant van de Sovjetunie.

Men hoeft dit standpunt natuurlijk niet te delen. En ook hier zijn de addertjes onder het gras legio. Maar als progressief kun je je tegelijk slechts verheugen over de toegenomen progressieve macht in de Derde Wereld. Die macht lijkt trouwens ten definitieven titel aan het imperialisme onttrokken en het is precies dàt dat Washington niet zint. Elk verlies is vandaag een definitief verlies. Geen mogelijkheid vandaag om wat verloren werd gewapenderhand even gauw terug te nemen. En toch is het heimwee naar die politiek zo groot dat men die, tegen beter weten in, weer gestalte wil geven: Cuba en Nicaragua worden militair bedreigd, El Salvador is interventierijp, in de Caraïbische Zee krioelt het van mariniers, de Angolese opstandelingen krijgen weer wapens, enfin u kent dit verhaal. Washington wil her en der de kontrarevolutie weer

stimuleren en plaatst daarvoor elk lokaal konflikt in een Oost-Westverband (de sovjet-dreiging). Daartegenover — en om werkelijk de zelfstandigheid van een aantal revolutionaire regimes te dienen — moet elke progressief opkomen voor het loswrikken van de internationale relaties uit hun Oost-Westverband en voor grootschaliger steun aan die Derde Wereldregimes die men nu al te lichtzinnig beticht van pro-sovjetisme.

Maoïstische bollebozen zullen daartegen wel aanvoeren dat men op die manier vrij spel geeft aan een nieuwe imperialistische dominantie, ditmaal van sovjetrussische signatuur. Dit editoriaal laat daarop geen uitvoerige en genuanceerde beschouwing toe. Maar toch staan we er op om de **koördinaten** van die problematiek aan te geven. Eén. Het is unfair en onjuist om de regeringen van Cuba, Vietnam, Angola, Mozambique, etc. te brandmerken als pure marionetten van Moskou. In het geval van Cuba is het zo onderhand bekend dat het land eigenmachtig besloot Angola een handje toe te steken. Twee. Het is ongetwijfeld juist dat economische afhankelijkheidsrelaties voor vernoemde landen politieke problemen scheppen en reperkussies hebben én op het profiel van de buitenlandse politiek van die landen én op de herinrichting van hun staatsstructuren, hun economisch en politiek model van samenleven. Dat er langs die kant gevaren vastzitten aan de 'socialistische' hulp ligt voor de hand. Alleen viel er tot op vandaag bitter weinig grondstof te putten om die relaties tussen Derde Wereld-landen en de 'socialistische landen' te typeren, het uitbuitingskarakter ervan vast te stellen of te ontkennen? In elk geval kan deze vraag niet eenduidig beantwoord. Drie. Hamvraag is of er van Sovjetkant dwang wordt uitgeoefend op vermelde landen om te marcheren in bepaalde militair-strategische scenario's van de Sovjetunie, m.a.w. of de ontwikkelingsproblemen van het betreffende land actief en passief ondergeschikt worden gemaakt aan de militair-strategische motieven van de Sovjetunie? Ook hier geen eenduidige antwoorden, vele open vragen en voor de konkrete invulling ervan — voor Vietnam bijvoorbeeld — vele vraagtekens. Kortom, een te detailleren problematiek dus, waarbij in de eerste plaats de stem van de revolutionairen in de Derde Wereld zelf dient gehoord te worden. Maar daar wil men in de Westerse pers niet van horen, begrijpelijk ook als men weet dat van Westerse kant de ontwikkelingsproblemen van de arme landen onnoemelijk veel keren hebben moeten wijken voor de militaire bekommernissen van vooral de Verenigde Staten. En dus projekteert men maar het eigen slechte geweten in dat van de vijand en mystifieert men de ware gang van zaken op deze wereld.

Apologie?

Konkluderend. Dit editoriaal is geen apologie van de Sovjetunie. Als het dat wel is, dan hoort dit artikel niet thuis in het VMT en moet de lezer in de

pen kruipen. Waar het uw dienaar om te doen is, dat is dat het in deze tijd **niet kan** dat een zekere linkerzijde duchtig meedoet aan de rechtse mythevorming rond de Sovjetunie. Deze maoïstische linkerzijde is een schijnlinkerzijde die een korrekte progressieve politieke houding in de weg staat, hier in Europa (o.a. rond Polen) maar vooral m.b.t. de Derde Wereld. Laten we mekaar daarom goed begrijpen; net zo min als de Sovjetunie een vurige oorlogsstoker is, is het land de aanbrenger van het socialistische manna. Het karakter van het regime aldaar is **niet-demokratisch** en **niet-socialistisch** (niet-kapitalistisch zo je wil). En eenieder die tegen de **bureaucratische diktatuur** ageert en opkomt voor **demokratische** en **socialistische** hervormingen in Oost-Europa, heeft recht op de steun van de Westeuropese linkerzijde. Het is waar dat de Westeuropese kommunisten deze steun rijkelijk lang hebben nagelaten, bij gebrek aan een volwaardige analyse van de Oosteuropese maatschappijen. Ook van die kant heeft de mythevorming dus welig getierd, zie het sociaal-ekonomisch failliet van Polen. Het wordt m.a.w. tijd dat men de realiteit van het sovjet-systeem in al zijn kontradikties leert beoordelen: de Sovjetunie is een supermacht, militair min of meer gelijkwaardig met de V.S., met het bijbehorende machtsdenken en de invloedssferenpolitiek, en **ideologisch — niet ekonomisch —** verstrikt in de bewapenings'logika'. Dat is voldoende voor elk niet-nukleair land om wantrouwig te zijn. Nooit mag daarnaast ook vergeten worden dat de sovjet-bureaucratie in '68, in Tsjecho-Slovakije, de hoop van een gans volk heeft afgeschoten. Maar de Sovjetunie is niet alleen dat. De Sovjetunie tolereert vandaag **aan haar grens** een vreedzame vernieuwingsbeweging van het socialisme. Node, maar zij doet het (vergelijk met de houding van de V.S. tegenover Midden- en Zuid-Amerika). De Sovjetunie ligt aan de basis van de voornaamste vredes- en ontwapeningsvoorstellen van de voorbije dertig jaar (elke rechtgeaarde polemoloog zal je dat vertellen). En vooral — en dat is van kapitaal belang — de Sovjetunie onderhoudt radikaal andere relaties met de Derde Wereld. De roofbouw op die Wereld ging en gaat uit van het Westen. En daarrond draait alles op het einde van deze eeuw, in deze tijd van grote kapitalistische crisis. Als de Verenigde Staten zegt niets anders dan een nukleair evenwicht te willen nastreven, dan verdraait zij de huidige nukleaire stand van zaken. Die nukleaire pariteit, die is er vandaag de dag. En wie dat feit om watvoor (taktische) reden ook verzwijgt — hetzij Schmidt, hetzij Mitterand — die bewijst de vrede en de Derde Wereld geen dienst. Die zgn. 'tiermondistische' oriëntatie van de Franse buitenlandse politiek is een lege huls als men tegelijk toestaat dat de V.S. een nieuwe strategische superioriteit verwerven. Die nieuwe Amerikaanse superioriteit kan alleen maar nog meer honger en nog meer onderdrukking voor de armen opleveren. De quasi-totale afbouw van de Amerikaanse ontwikkelingshulp en het trendsetten daarvan in de Westerse wereld is het schandaal van deze tijd.